

УДК 378.011.3-051:9+378.6:37(477.53)

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.81.289397>

АНЖЕЛА ШУКАНОВА

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9520-713X>

(Полтава)

Work place: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

E-mail: shukanova0707@gmail.com

ПАВЛО ШУКАНОВ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7973-3973>

(Полтава)

Work place: Poltava University of Economics and Trade;

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

E-mail: parus2133@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ГЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА)

Анотація. В статті обґрунтовано доцільність, розкрито зміст, проаналізовано методи та досвід формування професійної компетентності майбутнього викладача у процесі вивчення дисципліни «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі» на прикладі підготовки магістрів освітньої програми «Середня освіта (Географія)». У засвоєнні програмного змісту дисципліни провідна роль відводиться виконанню компетентісно-орієнтованих завдань. При проведенні практичних занять доцільним є використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема цифрових інструментів для розробки інтерактивного навчального контенту (ментальних карт, хмар слів, інфографіки, презентацій) із дотриманням принципу академічної свободи здобувачів у доборі різноманітних додатків та онлайн застосунків. Специфікою вивчення географічних дисциплін є використанням геосервісів, які озброюють викладача новим дидактичним інструментом – інтерактивними картами. Для формування індивідуального стилю викладання використовуються інтерактивні форми навчання (дебати, дискусії, майстер-класи). Проаналізувавши підходи до розкриття структури професійної компетентності викладача вищої школи, з'ясовано, що у викладачів ЗВО України домінують функції викладання над дослідженням, тому потрібно націлювати студентів, як майбутніх викладачів географічних дисциплін, на самовдосконалення у функціональних напрямках, які прийняті в Європейському освітньому просторі: розвиток профілю науковця через посилення наукової роботи і публікаційної активності, здатність залучати зовнішнє фінансування наукових досліджень, здійснювати популяризацію власних наукових досліджень, володіти навичками самоменеджменту та керівництва дослідницькими проектами.

Ключові слова: професійна компетентність викладача, заклад вищої освіти, географічні дисципліни, методи викладання, цифрові інструменти навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Система вищої освіти України, яка функціонує в умовах глобальних викликів і потрясінь, пов'язаних із процесами уніфікації освітньої діяльності та євроінтеграційної спрямованості розвитку української вищої школи, в останні десятиліття адекватно реагує на кадрові потреби підготовки професіоналів в галузі освіти через відповідні зміни нормативно-правової бази, зокрема шляхом внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти та змін до національного класифікатора професій. Здобуття вищої освіти на другому (магістерському) рівні розширює можливості працевлаштування

випускників у сфері вищої та фахової передвищої освіти. За результатами реєстру суб'єктів освітньої діяльності, розміщеному на сайті ЄДЕБО, в Україні 85 ЗВО здійснюють підготовку фахівців зі спеціальності 014 Середня освіта, у тому числі 30 з них – за предметною спеціалізацією «Географія», що спонукає до дослідження питання формування професійної компетентності майбутнього викладача географічних дисциплін в умовах магістратури.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Особливості професійної підготовки викладача вищої школи в умовах магістратури розкрито в публікаціях Вайнтрауб М. А. (2019), Огієнко О. І. (2015), Лебедик Л. В. (2019), Лебедик Л. В., Стрельнікова В. Ю. та Стрельнікова М. В. (2020) та інших вітчизняних науковців. Особливості організації наукового та навчального процесу при підготовці географів за кордоном висвітлено в працях Смаль В. В. (2013), Зубика А. І. і Лозинського Р. М. (2022) та ін. Компетентнісному навчанню та викладанню географії у системі неперервної педагогічної освіти присвячене дослідження Вішнікіної Л. П., Шуканової А. А., Шуканова П. В., Федія О. А. та ін. (Вішнікіна та ін., 2022). Дидактичні проблеми викладання окремих суспільно-географічних дисциплін у вищій школі розглянуто в публікаціях Білецького М. І., Ванди І. В., Котик Л. І. (2014), Мамчур О. І., Ванди І. В. і Котик Л. І. (2015), Ровенчака І. і Котик Л. (2021), Клименко В. Г. (2013 р.), Немець Л. М. і Сегіди К. Ю. (2013), а фізико-географічних дисциплін – в праці Денисика Г., Лаврик О. і Цимбалюк В. (2022). Професійній підготовці в системі вищої освіти майбутніх вчителів географії присвячені дисертаційні дослідження Криловця М. Г. (2009), Тімець О. В. (2011), публікації Яворської В. В., Чубрей О. С., Підгірної В. Н., Ємчук Т. В., Ячнюк М. О. (2021), Романькової К. О. (2021), Мальчикової Д. С. (2018), Шоробури І. М. і Чубрей О. С. (2019) та інших дослідників.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблема професійної підготовки майбутніх учителів географії більш повно розкрита в педагогічній теорії та практиці, порівняно із станом висвітлення проблеми підготовки викладача географічних дисциплін. Отже, в сучасних умовах реформування вищої географічної освіти з'являється потреба у дослідженнях, спрямованих на пошук шляхів удосконалення професійної компетентності майбутнього викладача географічних дисциплін, готового до роботи в міжнародному контексті, насамперед в Європейському просторі вищої освіти.

Метою дослідження є обґрунтувати доцільність, окреслити зміст, проаналізувати методи та досвід формування професійної компетентності майбутнього викладача у процесі вивчення дисципліни «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі» на прикладі підготовки магістрів освітньої програми «Середня освіта (Географія)» у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до затвердженої у 2021 р. Зміни № 10 до національного класифікатора професій ДК 003:2010 здобуття освітньої кваліфікації за другим (магістерським) рівнем вищої освіти дає доступ до професій кваліфікаційного угруповання «2310 Викладачі закладів вищої освіти» та «232 Викладачі закладів фахової передвищої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти та вчителі закладів загальної середньої освіти». У зв'язку з цим виникла потреба у формуванні професійної компетентності не лише майбутнього вчителя географії, а й викладача географічних дисциплін в закладах фахової передвищої та вищої освіти. У процесі оновлення освітньої програми підготовки магістрів спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка до циклу дисциплін професійної підготовки було введено «Методику викладання географічних дисциплін у вищій школі» з метою формування у здобувачів вищої освіти компетентностей, необхідних для розробки та проведення всіх видів занять з викладання географічних дисциплін у закладі вищої освіти на основі поєднання традиційних та новітніх педагогічних технологій навчання в освітньому процесі у вищій школі. Отримані в результаті вивчення теоретичні знання і практичні навички здобувачі застосовують в подальшому навчанні під час опанування освітньої компоненти «Виробнича педагогічна практика в ЗВО», яка продовжує формування професійних компетентностей викладача закладів вищої освіти.

Впровадження компетентісного підходу зумовлює кореляцію програмних результатів навчання освітньої програми «Середня освіта (Географія)» підготовки магістрів із результатами навчання з дисципліни «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі» та їх конкретизацію. Приклад узгодження результатів навчання наведено в таблиці 1 (Табл. 1).

Таблиця 1.

Приклади співвідношення програмних результатів навчання освітньої програми «Середня освіта (Географія)» із результатами навчання з дисципліни «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі»

Програмні результати навчання (ПРН) освітньої програми «Середня освіта (Географія)»	Результати навчання з дисципліни (РНД) «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі»
ПРН 1 Володіти концептуальними засадами	1) знати науково-термінологічний апарат

географічних і психолого-педагогічних наук, методологією наукових досліджень.	методики викладання у вищій школі, основні принципи організації освітнього процесу за Болонською системою, методику розроблення стандартів освітньої діяльності та стандартів вищої освіти;
ПРН 3 Знати вимоги до результатів навчання за державними стандартами освіти, типовими освітніми програмами і визначати на їхній основі зміст предметних географічних компетентностей, контролювати й оцінювати рівень їх досягнення.	2) знати основні нормативи діяльності ЗВО, структури і зміст стандартів вищої освіти України, освітньо-професійних програм, навчальних планів з освітніх програм першого і другого рівнів вищої освіти спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія);
ПРН 11 Демонструвати вміння створювати безпечне освітнє, у тому числі електронне, середовище для організації та управління освітнім процесом.	8) знати і дотримуватися протоколів безпеки проведення занять, правил роботи на електронних освітніх платформах, антибулінгової політики

Зміст навчальної дисципліни поділено на два змістових модуля: ЗМ 1. Особливості організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. Проектування контенту географічних дисциплін. ЗМ 2. Технології та методи навчання у системі фахової географічної підготовки у закладах вищої освіти. З метою візуалізації змістового наповнення курсу розроблено ментальну карту, яка розкриває логіку і послідовність вивчення тем курсу, фрагмент якої наведено на рисунку (Рис. 1)

Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі

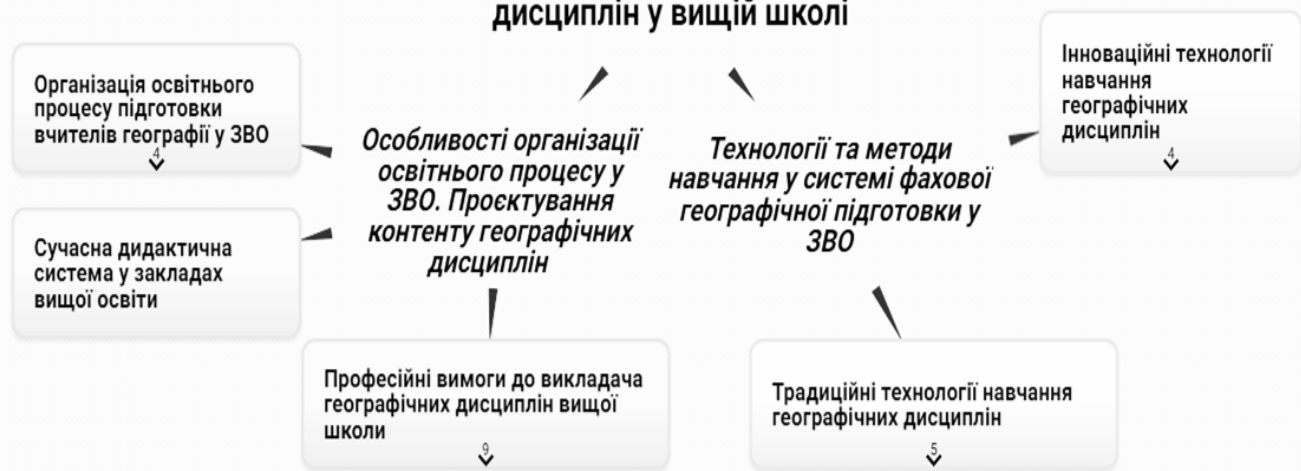

Рис. 1 Фрагмент ментальної карти «Зміст курсу «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі»»

Засвоєння теоретичного матеріалу під час лекцій ґрунтується на потужному базисі психолого-педагогічних і географічних дисциплін, які вивчалися на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти, а також дисциплін магістратури, що вивчаються у попередньому семестрі: Психологія старшої та вищої школи, Педагогіка старшої та вищої школи, Закономірності розвитку географічної оболонки, Суспільно-географічні закономірності світу, Географічні інформаційні технології в освіті.

Як зазначає Топузов О.М. (2022), в методиці географії актуалізується проблема організації навчання на засадах дослідницького, проблемного й системного підходів у контексті компетентнісного підходу (с. 143). Діяльнісний підхід у курсі «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі» реалізується в різноманітних компетентісно-орієнтованих практичних завданнях і завданнях для самостійної роботи, результати виконання яких обговорюються на практичних заняттях. До прикладу, у форматі майстер-класу відбувається демонстрація розроблених фрагментів лекцій, практичних занять із географічних дисциплін, методичних розробок пізнавальних екскурсій та гугл-класів для організації змішаного навчання.

На розвиток базових компетентностей здобувачів спрямовано використання інтерактивних форм, а саме дебати на тему: «Студенти зараз можуть навчатись самі, адже все, що їм потрібно, є в Інтернеті. Чи згодні ви з цим твердженням?», дискусій на тему: «Переваги і недоліки лекції у викладанні географічних дисциплін», «Переваги і недоліки дистанційного вивчення географічних дисциплін», виконання групового проекту «Трудові функції і професійні компетентності викладача географічних дисциплін».

Процес входження України в Європейський простір вищої освіти вимагає включення завдань на визначення сумісності і порівнянності вітчизняної системи вищої освіти із європейською. В цьому аспекті доцільним і цікавим для студентів є дослідження на порівняння складових професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти, прийняті в Україні і одній із країн Європейського Союзу. Розглянемо це на прикладі вимог до викладачів вищої школи, що висуваються претендентам на роботу в Копенгагенському університеті в Данії. Там основою для загальної оцінки кандидатів є шість загальних критеріїв, прийнятих в Університеті, які потім конкретизуються відповідно до посади і специфіки роботи кафедри. Наприклад, на кафедрі наук про Землю та управління природними ресурсами у 2023 р. відкрита вакансія для досліджень поєднання геонауки і штучного інтелекту (ШІ) та для навчання майбутніх науковців і геофізиків, тому висуваються вимоги – інноваційний склад розуму та інтелектуальна допитливість для розробки та використання ШІ для вирішення проблем у геонауці та дистанційному зондуванні Землі в академічних колах і на виробництві. Для загальної оцінки кандидатів при призначенні на посаду викладача у Копенгагенському університеті застосовуються шість загальних критеріїв:

1. Дослідження – претенденти демонструють інтелектуальну оригінальність, розвивають свій дослідницький профіль і вносять цінний внесок у наукові знання;
2. Викладання – претенденти забезпечують наукове навчання в одній або кількох предметних областях;
3. Вплив на суспільство – претенденти здатні поставити свої дослідження та викладання в суспільну перспективу;
4. Організаційний внесок – сприяють активному академічному середовищу;
5. Зовнішнє фінансування – беруть участь у грантових заходах щодо фінансування наукових досліджень;
6. Лідерство – мають навички самоменеджменту, в тому числі управління власними проектами (*Criteria for recognizing ...*).

У вітчизняному професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» професійні компетенції розкриваються за трудовими діями, яких виокремлено у загальній кількості 8-ми (*Професійний стандарт...*, 2021). Після порівнянь структури професійної діяльності викладача в українському ЗВО і закордонному, зокрема на прикладі Копенгагенського університету, доходимо до висновку про домінування у викладачів ЗВО України функцій викладання (5 трудових функцій із 8-ми) над дослідженням (1 трудова функція), а участь в грантових заявках на наукові фонди і грантових заходах щодо фінансування наукових досліджень не є обов'язковою складовою трудової діяльності викладача вітчизняного ЗВО (у відповідності до професійного стандарту). Кластер співвідношення вимог до професійної компетентності викладача за професійним стандартом України і критеріїв Копенгагенського університету наведено на рис. 2. З аналізу рис. 2 можна сформулювати напрямки вдосконалення професійної підготовки викладача ЗВО у європейському контексті: посилення наукової роботи і публікаційної активності (*розвиток профілю науковця*), здатність залучати зовнішнє фінансування наукових досліджень (*грантова діяльність*), популяризація власних наукових досліджень та їх суспільна корисність (*вплив на суспільство*), формування навичок самоменеджменту та керівництва дослідницькими проектами (*лідерство*).

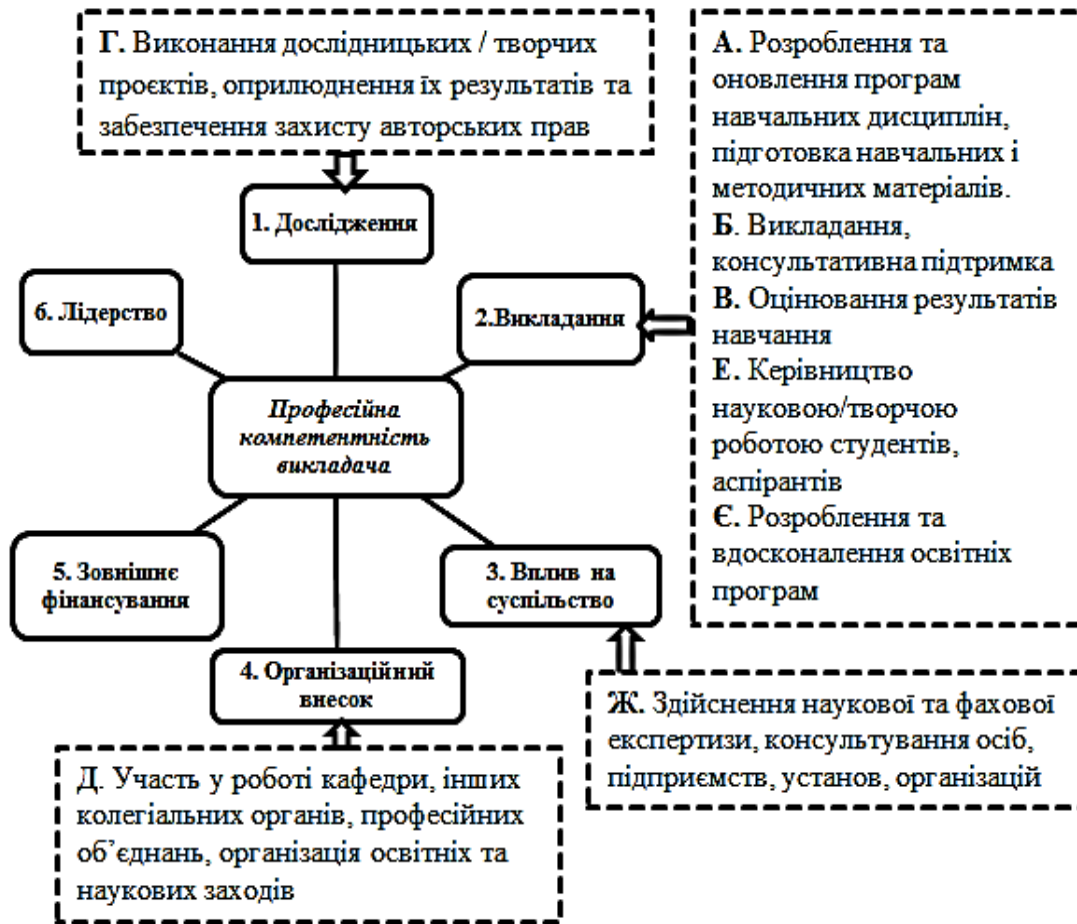

Рис 2. Кластер співвідношення вимог до професійної компетентності викладача за професійним стандартом України (обведено пунктиром) і критеріїв Копенгагенського університету (обведено суцільною лінією).

Продуктивними також є виконання завдань на контент-аналіз освітніх програм «Середня освіта (Географія)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, по яким зараз навчаються студенти із 1-го по 4 курс, та пошук відповіді на питання: «Які зміни відбулися? Що є базисом (незмінним ядром) ОП?» Порівняння освітніх програм групи спеціальності «014. Середня освіта» різних предметних спеціальностей спрямоване на визначення спільного/подібного у наведених компетентностях.

Оскільки практики є обов'язковою складовою географічної вищої освіти як у вітчизняних, так і в закордонних університетах, формуванню в майбутніх викладачів здатності переглядати і оновлювати освітню програму спрямоване завдання на порівняння видів, змісту і обсягів практики зі спеціальності 014.07 «Середня освіта (Географія)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у ПНПУ імені В. Г. Короленка і двох вітчизняних ЗВО (класичного університету і педагогічного), після виконання якого здобувачі дають контент-оцінку системи практичної підготовки майбутніх учителів географії у ПНПУ імені В. Г. Короленка та формулюють пропозиції по її удосконаленню.

В сучасних умовах глобального тренду цифровізації освітнього процесу виникає проблема інтеграції цифрових додатків у процес навчання та розробка на їх основі інтерактивних дидактичних засобів. Наприклад, з досвіду Ровенчака І. і Котик Л. (2021) при вивченні дисципліни «Геокультура і геоосвіта України» студенти здобувають досвід використання інформаційних сервісів для укладання тегових карт («Word It Out», «Word Art» та ін.), карти знань (англ. mind map) з тематики дисципліни, навички створення медіа контенту та інтерактивної стрічки часу у середовищі Time.Graphics тощо, а також приймають участь у семінарському занятті нетрадиційної форми як «TED-виступ на тему геокультури і геоосвіти» (с. 74).

Дотримуючись принципу академічної свободи, у процесі вивчення дисципліни «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі», студенти знайомляться із роботою різноманітних додатків та онлайн застосунків (applications), обираючи найбільш доцільні для вирішення конкретних

завдань і формуючи свій індивідуальний стиль викладання. Наприклад, для розробки ментальної карти (або карти знань) «Форми організації освітнього процесу у ЗВО» пропонується використати один із цифрових інструментів візуалізації Draw.io, Canva, XMind, Mind Mapping, Bubbl.us, Coggle.it; для створення «хмар слів» онлайн – інструменти Word It Out, Word Art, WordClouds, Answergarden; для розробки інфографіки до вивчення теоретичних питань дисципліни – цифрові інструменти Genially, Canva, Piktochart, Crello тощо; для розробки інтерактивного навчального контенту – сервіси H5P, Thinglink, LearningApps, CANVA, інструменти Google Jamboard та ін.

Серед стратегічних цілей розвитку освіти визначено її переорієнтацію на цілі сталого розвитку. Наводимо на рис. 3. приклад розроблених студентами хмар слів до поняття «сталий розвиток» з використанням цифрових інструментів візуалізації.

Рис. 3. Хмара слів до поняття «Сталий розвиток», розроблена студентами магістратури при вивченні дисципліни «Глобальна стратегія сталого розвитку»

Універсальними для використання в освітньому процесі та досить поширеними у вищій освіті є цифрові інструменти, розроблені американською публічною транснаціональною корпорацією Google, зокрема для організації групової роботи та змішаного навчання пропонується набір безпечних додатків Google Workspace. Вивчення географічних дисциплін має особливості, пов'язані із використанням спеціальних застосунків – географічних сервісів (геосервісів), які озброюють викладача новим дидактичним інструментом – інтерактивними картами. Найбільшу популярність в освітній діяльності здобули Google Sky (Google небо), Google Maps (Google карти) і Google Earth (віртуальний глобус – Google Планета Земля). При проведенні польових географічних практик корисним є використання інструменту «Google об'єкти», що дозволяє за фото визначати об'єкти, наприклад, види рослин.

Одним із новітніх трендів 2023 року, який вже починає формуватися і в один із напрямків методики викладання є використання технологій штучного інтелекту, зокрема чат-боту ChatGPT, розробленого лабораторією OpenAI. Як зазначають розробники, можливості застосування ChatGPT в

освіті сприяє покращенню залученості студентів та результатів навчання (Документація OpenAI...). На рис. 4 наведено ментальні карти, згенеровані ChatGPT в онлайн застосунку Bubbl.us.

Рис. 4. Ментальна карта «Методи навчання географії», створена генератором ідей штучного інтелекту ChatGPT в онлайн застосунку Bubbl.us

Використання технологій штучного інтелекту значно скорочує час на пошук і огляд інформації з теми, але потребує перевірки та опрацювання створеного штучним інтелектом контенту та осучаснення наведених ним даних.

Висновки. Отже, актуальність підготовки викладачів закладів вищої освіти в умовах магістратури зумовлена змінами у вітчизняній нормативно-правовій базі, зокрема запровадженням у 2021 р. змін у «Класифікаторі професій» ДК 003:2010 та прийнятті нового професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти».

У системі формування професійної компетентності викладача географічних дисциплін провідну роль відіграють нормативні дисципліни професійної підготовки – психолого-педагогічні і географічні. Водночас доцільним є включення до освітніх програм підготовки магістрів спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) спеціальної фахової дисципліни «Методика викладання географічних дисциплін у вищій школі», під час вивчення якої студенти опановують особливості організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, технології та методи навчання у системі фахової географічної підготовки у закладах вищої освіти, вчать проєктувати контент географічних дисциплін. Засвоєння програмного змісту дисципліни відбувається під час виконання компетентісно-орієнтованих завдань для практичних занять і самостійної роботи. При проведенні практичних занять широко використовуються інформаційно-комунікаційні технології, зокрема цифрові інструменти для розробки інтерактивного навчального контенту (ментальних карт, хмар слів, інфографіки, презентацій, інтерактивних карт) та інтерактивні форми навчання (дебати, дискусії, майстер-класи, TED-виступи).

Проаналізувавши підходи до розкриття структури професійної компетентності викладача у практиці вищої школи, з'ясовано, що у викладачів ЗВО України домінують функції викладання над дослідженням, тому потрібно націлювати студентів, як майбутніх викладачів географічних дисциплін, на самовдосконалення у функціональних напрямках і трудових функціях, які прийняті в Європейському освітньому просторі: розвиток профілю науковця через посилення наукової роботи і публікаційної активності, здатність залучати зовнішнє фінансування наукових досліджень, здійснювати популяризацію власних наукових досліджень, володіти навичками самоменеджменту та керівництва дослідницькими проєктами.

Подальших досліджень потребує проблема єдності теоретичної і практичної готовності до здійснення науково-педагогічної діяльності у ЗВО в умовах євроінтеграційної спрямованості розвитку української вищої школи та перевірка ефективності залучення технологій штучного інтелекту у формування професійної компетентності викладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Білецький М. І., Ванда І. В., Котик Л. І. (2014) Сучасні особливості викладання дисципліни «Соціальна географія» у вищій школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 4 : Географія і сучасність*. 2014. №20. С. 173- 180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_4_2014_20_27
- Вайнтрауб, М. А. Професійна підготовка викладача вищої школи в контексті інтернаціоналізації освітнього простору. *Науковий вісник Льотної академії*. Серія: Педагогічні науки, Вип. 6. 2019. С. 36-41. DOI: <https://doi.org/10.33251/2522-1477-2019-6-36-41>
- Вішнікіна, Л. П., Шуканова, А. А., Федій О. А., та ін. *Компетентнісне навчання та викладання географії у системі неперервної педагогічної освіти*: колективна монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2022. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19702>
- Денисик Г., Лаврик О., Цимбалюк В. Географічна освіта в Україні: Q U O V A D I S ? *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Теорія та методика навчання природничих наук. 2022. № 2. С. 18-32. DOI: <https://doi.org/10.31652/2786-5754-2022-2-18-32> Документація OpenAI. Переклад офіційної документації. *Спільнота ChatGPT*: сайт. URL: <https://chatgpt.com.ua/docs>
- Зубик А. І., Лозинський Р. М. *Сучасна географічна освіта і наука*: навчально-методичний посібник для аудиторної та самостійної роботи студентів. Львів, 2022. 383 с.
- Клименко В. Г. Сучасні моделі вивчення курсу «Фізична географія України» у вищій школі. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2013. № 18. С. 77-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pbgo_2013_18_24
- Криловець М.Г. Система методичної підготовки майбутніх учителів географії: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2009. 40 с.
- Лебедик Л. В. Теоретичні засади підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Полтава, 2019. 473 с. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/7981>
- Лебедик Л. В., Стрельников В. Ю., Стрельников М. В. Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін: навчально-методичний посібник. Полтава : АСМІ, 2020. 303.
- Лозинський Р. М. Географічна освіта у вищих навчальних закладах України. *Географія та туризм* 2012. №19. С. 298-305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2012_19_50
- Мальчикова Д. С. Професійна підготовка вчителів географії у контексті освітніх реформ і викликів глобалізації. *Географічна наука та освіта: від констатації до конструктивізму*: Збірник наукових праць. Київ, 2018. С. 225-2 27.
- Мамчур О. І., Ванда І. В., Котик Л. І. Суспільно-географічні дисципліни: роль у формуванні професійних компетентностей. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія*. 2015. № 2. С. 73-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2015_2_15
- Немець Л. М., Сегіда К. Ю. Особливості викладання дисципліни «Основи соціальної географії». *Наукові пошуки географічної громадськості : минуле, сьогодення, майбуття*: матеріали конф. Луганськ: ДЗ ЛНУ ім. Т. Шевченка. 2013. С. 287-293. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/9866>
- Огієнко О. І. Підготовка викладача вищої школи в умовах магістратури: андрагогічний підхід. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 6 (50). С. 336-342. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_6_44
- Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.03.2021 р. № 610. URL: <https://cutt.ly/z0DOXPI>
- Ровенчак І., Котик Л. Актуальність викладання навчальної дисципліни «Геокультура і геоосвіта України» у вищій школі. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2021. № 33. С. 69-77. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2021-33-08>
- Романькова К. О. Професійні компетенції майбутніх вчителів у сфері географічної освіти: сутність, специфіка, технологія формування. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Випуск 80. Том 2. С. 106-110. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.2.22>
- Смаль В. В. Західні географи про вищу географічну освіту: досвід для України. *Український географічний журнал*. 2013. № 2, 67-72.
- Тимець О. В. Теорія і практика формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії у процесі професійної підготовки: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2011.
- Топузов О.М. Актуальні проблеми шкільної географічної освіти *Географічна наука та освіта: перспективи й інновації* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., Переяслав, 19-20 жовт. 2022 р. С. 142-145.
- Шоробура І. М., Чубрей О. С. Соціально-педагогічні структурні складники підготовки майбутніх учителів географії. *Імідж сучасного педагога*. 2019. №5 (188). С. 75-78. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-5\(188\)-75-78](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-5(188)-75-78)
- Яворська, В. В., Чубрей, О. С., Підгірна, В. Н., Ємчук Т. В., Ячнюк, М. О. Професійна підготовка майбутніх учителів географії в педагогічній теорії і практиці. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75. Т. 3, 160-164. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-3.31>
- Criteria for recognizing merit. *University of Copenhagen*: сайт. URL: <https://employment.ku.dk/faculty/criteria-for-recognising-merit>

REFERENCES

- Biletskyi, M. I., Vanda, I. V. & Kotyk, L. I. (2014). Suchasni osoblyvosti vykladannia dystsypliny «Sotsialna heohrafiia» u vyshchii shkoli [Modern features of teaching the discipline «Social geography» in high school]. *Naukovyi chasopys NPU meni M. P. Drahomanova. Seria 4 : Heohrafiia i suchasnist* [Scientific Journal of NPU by M.P. Drahomanov.

Series: *Geography and Modernity*, 20 (32), 173-180 [in Ukrainian].

Vaintraub, M. (2019). Profesiina pidhotovka vykladacha vyshchoi shkoly v konteksti internatsionalizatsii osvitnoho prostoru [Professional preparation for higher school teacher in the context of educational space internationalisation]. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Seriya: Pedahohichni nauky* [Scientific Bulletin of Flight Academy. Section: Pedagogical Sciences]. Issue 6, 36-41. doi: 10.33251/2522-1477-2019-6-36-41 [in Ukrainian].

Vishnikina, L. P., Shukanov, P. V., Shukanova, A. A., Fedii, O. A., Sarnavskiy, S. P., Yermakov, V. V. ... Halushka, L. (2022). Kompetentnisne navchannia ta vykladannia heohrafii u systemi neperervnoi pedahohichnoi osvity [Competency of studies and teaching of geography in the system of continuous pedagogical education]: kolektyvna monohrafiia. Poltava. Retrieved from <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19702> [in Ukrainian].

Denysyk, Hr. I., Lavryk, O. D. & Tsybaliuk, V. V. (2022). Heohrafichna osvita v Ukraini: QUO VADIS? [Geographical education in Ukraine: QUO VADIS?]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriya: Teoriia ta metodyka navchannia pryrodnychkh nauk* [Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky. Section: Theory and methods of teaching natural sciences]. 2, 18-32. doi: 10.31652/2786-5754-2022-2-18-32 [in Ukrainian].

Dokumentatsiia OpenAI. Pereklad ofitsiinoi dokumentatsii [OpenAI documentation. Translation of official documentation] *Spilnota ChatGPT*. [ChatGPT Community]. Retrieved from <https://chatgpt.com.ua/doc> [in Ukrainian].

Zubyk, A. I. & Lozinsky, R. M. (2022). Suchasna heohrafichna osvita i nauka [Modern geographic education and science]. Lviv [in Ukrainian].

Klymenko, V. (2013). Suchasni modeli vyvchennia kursu «Fizychna heohrafiia Ukrainy» u vyshchii shkoli [Modern models to study the course «Physical geography of Ukraine» in high school]. *Problemy bezperervnoi heohrafichnoi osvity i kartohrafii* [The Problems of Continuing Geographical Education and Cartography: Collection of scientific works]. Issue 18, 77-80 [in Ukrainian].

Krylovets, M. H. (2009). System of methodical preparation of future teachers of geography (Extended abstract of D diss.). Kyiv. [in Ukrainian].

Lebedyk, L. V. (2019). Teoretychni zasady pidhotovky vykladachiv vyshchoi shkoly do proektuvannia dydaktychnykh system v umovakh mahistratury [Theoretical foundations of higher education lecturers training for didactic systems designing in the conditions of Master's Degree programme]. (D diss.). Poltava. Retrieved from <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/7981> [in Ukrainian].

Lebedyk, L. V., Strelnikov, V. Yu. & Strelnikov, M. V. (2020). Suchasni tekhnologii navchannia i metodyky vykladannia dystsyplin [Modern learning technologies and methods of teaching disciplines]. Poltava: ASMI, 2020 [in Ukrainian].

Lozynskyy, R. M. (2012). Heohrafichna osvita u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Geographical education in higher educational institutions of Ukraine]. *Heohrafiia ta turyzm* [Geography and Tourism]. 2012. 19, 298-305. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2012_19_50 [in Ukrainian].

Malchikova, D. S. (2018). Profesiina pidhotovka vchyteliv heohrafii u konteksti osvitnikh reform i vyklykiv hlobalizatsii [Professional training of geography teachers in the context of educational reforms and challenges of globalization]. In *Heohrafichna nauka ta osvita: vid konstatatsii do konstruktyvizmu* [Geographical science and education: from ascertainment to constructivism]: Collection of scientific works. (pp. 225-227). Kyiv [in Ukrainian].

Mamchur, O., Vanda I. & Kotyk, L. (2015). Suspilno-heohrafichni dystsypliny: rol u formuvanni profesiynykh kompetentnosti [Human-geographical disciplines: role in subject specific competencies formation]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Heohrafiia* [Scientific Notes Ternopil National Volodymyr Hnatiuk Pedagogical University. Series: Geography.] Ternopil. 2, 73-81. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUG_2015_2_15 [in Ukrainian].

Niemets, L. M. & Sehida, K. Yu. (2013). Osoblyvosti vykladannia dystsypliny «Osnovy sotsialnoi heohrafii» [Peculiarities of teaching the discipline «Fundamentals of social geography»]. *Naukovi poshuky heohrafichnoi hromadskosti : mynule, sohodennia, maibuttia* [Scientific searches of the geographic public: past, present, future]: materialy konf. (pp. 289-293). Luhansk. Retrieved from <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/9866> [in Ukrainian].

Ogienko, O. (2015). Pidhotovka vykladacha vyshchoi shkoly v umovakh mahistratury: andrahohichni pidkhid [Preparation of future university teachers in conditions of Master's degree programme: andragogical approach]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii* [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies], 6 (50), 336-342 Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_6_44 [in Ukrainian].

Profesiinyi standart na hrupu profesii «Vykladachi zakladiv vyshchoi osvity» [Professional standard for the group of professions "Teachers of higher education institutions": Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.03.2021 r. № 610 [Order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine dated March 23, 2021. №610]. Retrieved from: <https://cutt.ly/z0DOXPI> [in Ukrainian].

Rovenchak, I. & Kotyk L. (2021). Aktualnist vykladannia navchalnoi dystsypliny «Heokultura i heoosvita Ukrainy» u vyshchii shkoli [Actuality of teaching the course «Geoculture and geoeducation of Ukraine» in higher education]. *Problemy bezperervnoi heohrafichnoi osvity i kartohrafii* [The problems of continuous geographical education and cartography], 33, 69-77. doi: 10.26565/2075-1893-2021-33-08 [in Ukrainian].

Romankova, K. O. (2021). Profesiini kompetentsii maibutnikh vchyteliv u sferi heohrafichnoi osvity: sutnist, spetsyfika, tekhnologii formuvannia [Professional competencies of future teachers in the field geographical education: essence, specifics, technology formation]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova, Seriya 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy* [Scientific journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 5. Pedagogical sciences: realities and prospects], 80 (Vol. 6), 106-110. doi 10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.2.22 [in Ukrainian].

Smal, V. V. (2013). Zakhidni heohrafy pro vyshchu heohrafichnu osvitu: dosvid dlia Ukrainy [Western geographers about higher geographical education: Experience for Ukraine]. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal [Ukrainian Geographical Journal]*, 2, 67-72 [in Ukrainian].

Timets', O. V. (2011). Theory and practice of forming professional competence in future teacher of geography in the process of professional preparation (D diss.). Cherkasy [in Ukrainian].

Topuzov, O. (2022). Aktualni problemy shkilnoi heohrafichnoi osvity [Actual problems of school geographical education]. In *Heohrafichna nauka ta osvita: perspektyvy y innovatsii [Geographical Science and Education: Prospects and Innovations]*: Coll. Materials II International Scientific-Practical Conf. (pp. 142-145). Pereiaslav, October 19-20, 2022 [in Ukrainian].

Shorobura, I. M., & Chubrei, O. S. (2019). Sotsialno-pedahohichni strukturni skladnyky pidhotovky maibutnikh uchyteliv heohrafii [Social and Pedagogical Structural Components of Preparation of Future Geography Teachers]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of modern teacher]*, 5 (188), 75-78 [in Ukrainian].

Yavorska V., Chubrei O., Pidgirna V., Yemchuk T. & Yachniuk M. (2021). Profesiynna pidhotovka maibutnikh uchyteliv heohrafii v pedahohichniy teorii i praktytsi. [Professional training of future geography teachers in pedagogical theory and practice]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitniy shkolakh [Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools]*, 75 (Vol. 6), 160-164. doi 10.32840/1992-5786.2021.75-3.31 [in Ukrainian].

Criteria for recognizing merit. University of Copenhagen. Retrieved from <https://employment.ku.dk/faculty/criteria-for-recognising-merit> [in English].

SHUKANOVA ANZHELA

SHUKANOV PAVLO

FUTURE TEACHER'S OF GEOGRAPHICAL DISCIPLINES FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE MASTER'S PROGRAM (BASED ON THE EXPERIENCE OF POLTAVA V. G. KOROLENKO NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY)

Annotation. The relevance of training teachers of higher education institutions in the conditions of the master's degree is due to changes in the national regulatory framework aimed at harmonizing with the European higher education system and expanding the scope of employment of graduates of specialty 014 "Secondary Education".

The article substantiates the expediency, reveals the content, analyzes the methods and experience of forming the professional competence of a future teacher in the process of studying the discipline "Methods of teaching geographical disciplines in higher education" on the example of training masters of the educational program "Secondary Education (Geography)" at the Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University.

It is proposed to divide the content of the discipline into two content modules: 1. Features of the organization of the educational process in higher education institutions. Designing the content of geographical disciplines. 2. Technologies and methods of teaching in the system of professional geographical training in higher education institutions. In mastering the program content of the discipline, the leading role is given to the implementation of competence-based practical tasks and tasks for independent work.

When conducting practical classes, it is advisable to use information and communication technologies, in particular digital tools for developing interactive learning content (mind maps, word clouds, infographics, presentations), while respecting the principle of academic freedom of students in the selection of various applications and online applications. The specificity of studying geographical disciplines is the use of geoservices, which equip the teacher with a new didactic tool - interactive maps. Interactive forms of learning (debates, discussions, master classes) are used to form an individual teaching style.

Having analyzed the approaches to revealing the structure of the professional competence of a higher education teacher, it has been found that the functions of teaching over research dominate among the teachers of Ukrainian higher education institutions, so it is necessary to aim students, as future teachers of geographical disciplines, at self-improvement in the functional areas that are accepted in the European educational space: development of the profile of a scientist through strengthening scientific work and publication activity, the ability to attract external funding for research, to popularize their own.

Key words: *professional competence of the teacher, higher education institution, geographical disciplines, teaching methods, digital learning tools.*